

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровський педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»

Навчально-методична картка заняття № 53-54
Назва та № спеціальності 012«Дошкільна освіта»
014 «Музичне мистецтво»

Предмет Українська література

Тема ЛІТЕРАТУРНИЙ *АВАНГАРД* (оглядово).Авангардні тенденції в українській літературі 1920-х років. Поет-футурист М. Семенко – сміливий експериментатор. Урбаністичні мотиви його лірики, їхня змістова новизна, ламання класичної форми («Бажання», «Місто», «Запрошення»).

ТЛ: авангард, футуризм, урбанізм.

Тип заняття лекційно-практичне

Мета заняття ознайомити з авангардними тенденціями в українській поезії 20-х років ХХ ст., дати поняття «футуризм», охарактеризувати постать М. Семенка в українській літературі, обґрунтувати його значення для розвитку української поезії, шліфувати вміння виразно й усвідомлено читати вірші, виокремлювати основні мотиви, головну думку, характеризувати настрій, ритм, розвивати експериментаторські, пошукові здібності, виховувати високі морально-етичні риси простої людини.

Роздатковий матеріал: опорні конспекти, тексти поезій, бібліотечка творів автора, презентація на комп'ютері

ТЗН комп'ютер, відео презентація

Література:

Основна 1. Петро Хропко Українська література підручник для 10 класу середніх шкіл, ліцеїв, гімназій та коледжів.

2. О.Непорожній, І.Семенчук Українська література 11клас –К., 1995

3. Срібний птах. Хрестоматія з української літератури для 11 класу/ Упорядник Семенюк Г.Ф. – К., 2006

4. Хрестоматія з української літератури 10-11класи/ За ред. Левчик Н.В. – К., 1997

Додаткова

1. Противенська О.Г.Українська література в таблицях і схемах.-Харків: Академія, 1999.

2. Нові імена в програмі з української літератури.-К.: Освіта, 1993.

Тема ЛІТЕРАТУРНИЙ АВАНГАРД (оглядово). Авангардні тенденції в українській літературі 1920-х років. Поет-футурист М. Семенко – сміливий експериментатор. Урбаністичні мотиви його лірики, їхня змістова новизна, ламання класичної форми («Бажання», «Місто», «Запрошення»).
ТЛ: авангард, футуризм, урбанізм.

План

1. Літературний авангард перших десятиліть ХХ століття.
2. Словникова робота: авангард, футуризм, урбанізм.
3. Михайло Семенко. Риси футуризму в його творчості.

1. Літературний авангард перших десятиліть ХХ століття.

Як європейські, так і українські митці цієї доби розвивалися під гаслами новаторства, творення «мистецтва майбутнього», яке відповідає духові часу, його ритмові, а отже, «справі революції», що принесла свободу народу. В такій атмосфері формувався мистецький напрям авангардизм.

Авангардизм (франц. *avant-garde* — передня лава) — тип художнього мислення і спосіб зображення дійсності, який виник у перші десятиліття ХХ століття, підкреслюючи експериментальні, новаторські пошуки у мистецтві. Головні ознаки авангардизму: відмова від реалістичного змалювання світу, заперечення традиційних форм художнього зображення, суб'єктивізм, прагнення до застосування незвичайних, навіть антиестетичних виражальних засобів. Мав різні напрями: футуризм акцентував увагу на мовотворенні, експресіонізм — на емоційності, безпосередності сприйняття, сюрреалізм — на підсвідомості, кубізм — на геометричних формах. До авангардистів належали французи Гійом Аполлінер, Луї Арагону Поль Елюар, росіяни Володимир Маяковський, Велимир Хлебніков, Ігор Северянін, українці Михайль Семенко, Валер'ян Поліщук та інші. Серед художників авангардистами були Пабло Пікассо, Джакомо Балла та інші. Найвидатнішим різьбярем-кубістом був українець Олександр Архипенко, про якого видано монографії всіма мовами світу.

Помітним явищем в Україні була літературно-мистецька група «Авангард» (1926—1930), яку очолив поет Валер'ян Поліщук. До неї увійшли Гео Коляда, Раїса Троянкер, Леонід Чернов та інші. Поліщук назвав авангардизм «конструктивним динамізмом, або спіралізмом», оскільки, на його погляд, нове мистецтво розвивається ніби по спіралі. У деклараціях авангардисти проголосили «тісний зв'язок мистецтва з індустріалізацією», відкидаючи міщанство, просвітництво, хуторянство як «пережиток минулого» у творчості. Вони сповідували «європеїзм у художній поетиці», яка зводилася до культу форми: їх цікавило не стільки змістова наповнення твору, скільки формальна організація тексту.

В альманасі «Авангард» брали участь українські митці (Олександр Сорока, Микола Майський, Леонід Чернов, Раїса Троянker), російські (Ігор Сельвінський, Корній Зелінський) і німецькі (Йоганнес Бехер), що мало засвідчити європейськість авангарду. В річищі авангардизму писали твори Майк Йогансен, Олекса Близько та інші. Представники українського авангарду сповідували такі ідеї: у мистецтві головним є не зміст, а форма, покликана вразити, розбудити свідомість читача, його швидку реакцію. Важливим для твору є незвичайність, яскравість змальованих героїв, їхня виняткова поведінка, незвичайний спосіб мислення. Авангардисти добирали засоби творення картини світу, що негайно впливали на читача, глядача чи слухача. Вони йшли на порушення форми, естетизуючи не тільки позитивне начало, а й змальовували негативне, неестетичне у житті, щоб у такий спосіб уразити публіку, викликати певну незгоду чи сприйняття явища. Значний внесок у європеїзацію української літератури здійснили футуристи, представники одного із напрямів авангардизму.

Футуризм - (лати «futurum» — майбутнє) був відгалуженням модернізму, ставши одним із напрямів авангардизму. Його представники заявляли, що творять «мистецтво майбутнього», заперечуючи його суспільну функцію та ідейний намір митця, і ставили за мету розміщання людини та доби. Маніфест футуристів написав італійський поет Філіппо Марінетті, оприлюднивши його у паризькій газеті «Фігаро» 1909 року. Він заперечував класичну спадщину, закликав митців поривати з традиціями, стверджуючи, що нова доба вимагає створення нового типу людини, позбавленої моральних страждань, ніжності, любові. Такі ідеї підхопили француз Гійом Аполлінер, росіянин Володимир Маяковський, українець Михайль Семенко та інші. Футуристи інтенсивно розробляли тему індустріального пейзажу та урбаністичні мотиви.

Оновлюючи виражальні засоби мистецтва слова, вони прагнули «випустити слова на волю» (Михайль Семенко), звільнити Джакомо Балла. Дівчинка, яка бігає на балконі вірш від збігу фрази та віршованого рядка, щедро творили нові слова. Замість впровадженої романтиками, символістами та імпресіоністами евфонії (милосвучності), вони вводили в поезію дисонанси (різноголосність), застосовували вільні асоціації. Все це мало, на їхній погляд, передати ритми нової доби.

«Королем футуропрерій» називали Гео (Григорія) Шкурупія (1903—1937). У його першій збірці «Психетози» (1922) переважала модерністська урбаністична лірика. Поет залюбки використовував верлібр, дисонансні й несподівані рими, не визнавав розділових знаків, вважаючи це ознакою «революційності». У поезії «Семафори» Гео Шкурупій змалював скривавлену й спалену рідну країну. Він персоніфікував семафори, що «руки простягнули до неба з одчаєм». Його «я» злилося з колективним «ми», тобто тими, хто бачить майбутнє: «І тільки ми бадьорими руками, / зриваючи м'яту й руту / пісень / йдемо по залізних шляхах! // Тільки нам одкрито / семафори в майбутнє!..» Друга збірка «Барабан» (1923) відбила сподівання митця на оновлення життя, його віру в духовну силу людини нової доби. Водночас це була маніфестація розриву з традиціями й канонами, навмисне, без естетичних потреб нагнітання прозаїзмів, епатаж читачів незвичним словом і ламанням класичних строф. У збірках «Жарини слів» (1925), «Для друзів, поетів, сучасників вічності» (1929)

особливо цікавою є мариністична лірика. Тут Гео Шкурупій — неоромантик, що прославляє морські мандри і пригоди («Пісня зарізаного капітана»). Трагічно завершилося життя поета: його в грудні 1934 року було заарештовано і розстріляно 25 листопада 1937 року на Соловках.

Найпомітнішим з-поміж футуристів був організатор цього руху Михайль Семенко

2.Словникова робота: авангард, футуризм, урбанізм.

3. **Авангард** – один серед етапів розвитку модернізму – мистецтво протесту і руйнування.

4. **Футуризм** - формалістичний напрям, особливими ознаками котрого є заперечення реалізму, відкидання класичної спадщини, руйнування традицій й прийомів старого мистецтва створенням нового стилю.

5. **Верлібр** – форма вірша, котра не має наскрізної симетричної будови. Відсутній поділ на строфи, структурно наближений до пози. Рядки різної довжини. Притаманний фольклору.

6. **Урбанізм** – (від лат. – міський) – культ дуже великого промислового міста, його атмосфери, штибу життя.

7. **Епатаж** – скандальна витівка; поведінка, що порушує загальноприйняті норми й правила.

3. Михайло Семенко. Риси футуризму в його творчості.

Семенко Михайло народився 1892 року у селі Кибинці на Полтавщині, він був сином письменниці Марії Проскурівни. 1911 поїхав навчатися в Психоневрологічний Інститут у Петербурзі. Скінчивши дворічні загальноосвітні курси юнак став студентом природничко-історичного відділення педагогічного факультету. 1914 року М. Семенко опинився в Києві. В. 1916 році мобілізований до армії. Служив військовим телеграфістом в далекому Владивостоці. На Україну повернувся насамкінець 1917 року.

Дебютував М. Семенко у "Українській хаті" (вірші "Дарунок", "Гріх", "Мов квітка"). 1-ша збірка виходить 1913 року під назвою -"Prélude". У цю збірку увійшли мелозвучні, однак неглибокі вірші. Це традиційна романсова лірика із властивою їй елегійністю, безпосередністю почуттів. Вирішальні розміщення теорії, котру М. Семенко влучно означив як пошуковий футуризм, викладені у маніфестах 1914 року (вірші "Сам" й "Кверофутуризм"), що були передмовами до збірок - "Дерзання" й "Кверофутуризм". Спрямовувалися ці маніфести проти канонізації й усякого культу у мистецтві. Проголошувалися краса пошуку" й "динамічний лет". Кверофутуризм М. Семенко думав тимчасовим явищем як течію, однак неодмінним - як метод.

Повернувшись на Батьківщину, Семенко працює наживовиж продуктивно й тільки протягом 1918 року створює дев'ять поетичних циклів. Із світів матеріальних вигнана моя міць нечувана" - так поет характеризує власний стан й додає: "стояв, чорні руки заломлюючи". В кінці 20-их років починається III період творчості поета. На тлі згортання стильового полілогу, в результаті уніфікації радянської літератури під дахом єдиного методу, відхід Михайля

Семенка від власної поетичної системи був вимушений: йому, авангардистові, тяжко було підкорятися не внутрішній, а продиктованій потребі писати, як усі. 1919 року проголосив "революційний футуризм" і опублікував "ревфутпоему" - "Товариш Сонце" й "Дві поезофільми". Був редактором журналу "Мистецтво". 1920 року видав одночасно із М. Любченко й О. Слісаренком "Альманах 3-х ". 1921 року збірку "проміння погроз". Тоді ж організував "Ударну групу поетів футуристів", перейменовану на асоціацію панфутуристів "Аспанфут" (1922-1924 рр.), кредо і маніфест котрої були проголошені у альманасі "Семафор в майбутнє" (1922 року). Зазнавши критики літературних кіл, Семененко перейшов на позицію "лівого фронту" (укр. "ЛЕФ") й перетворив "Аспанфут" на "Комункульт" (1924 року), водночас працював (1924 - 1927 рр.) як головний редактор Одеської кінофабрики ВУФКУ. 1924 року видав в "Кобзарі" дві збірки власних творів 1910 - 1922 років, 1925 року збірку У революцію" й поезофільм "Степ"; 1927 року, одночасно із Г. Шкурупієм й М. Бажаном, "Зустріч на перехресній станції" й заснував нове об'єднання футуристів "Нова Генерація" із журналом даної ж назви (1927 - 1930 рр.). Сильно критикований, Семенко відійшов від футуризму, ставши співцем більшовицької революції (збірка "Малий кобзар й нові вірші", 1928 року).

1930 року вийшов зібрання памфлетів й віршів "Європа й ми" із центральною тезою: Потрібно вчитися в Європи - це так, й не думати "ефіопою". Памфлети Семенка цікаві і із художнього боку: іронія згущується до сарказму, використовуються гротескні образи, поетика парадоксів, поєднання різноманітних мовних стилів і т.п. .

1930-их років визнав "помилковість" власних колишніх позицій, виявом чого були збірки "Сучасні вірші" (1931), Із радянського щоденника) й "Китай у огні" (1932).

В віршах 1932-33 років поет вже , "як усі", прославляє СРСР. Політичним твором того часу стала хіба що "Німеччина" (1936 року) - гостросатирична поема політичної, філософської думки, напівстилізована під манеру Г. Гейне.

23 квітня 1937 року у Києві ще відбувся творчий вечір Михайля Семенка, а крізь 3 дні його заарештували. 24 жовтня 1937 року Семенко був розстріляний одночасно із іншими українськими письменниками. В серпні 1960-их років - реабілітований.

До війни українське письменництво черпало теми головним чином із села, адже місто було українцям практично чуже. Й лише після війни футуристи мов-то відкрили його для себе. Їх захопили подібні почуття й емоції, що вони не встигали переводити їх в звиклі слова, а висловлювалися уривками слів й окремими складами: "дир... бул... щил... ва... мак... кро... Футуристи дали українській літературі надзвичайно значного поступу, особливо Михайль Семенко. Вони розкріпачили й урбанізували українську мову.

Рання футуристична творчість Семенка, просякнута урбаністичними і мариністичними мотивами і сюжетами, відзначається мовними й формальними експериментами і намаганням епатувати читача. Ми можемо відрізнити у його віршах різноманітність тем, від оспівування київських предревніх каварень переходить до захоплення революцією, сприймаючи її зовнішньо, поверхово. Не зважаючи на пропаговану ним деструкцію форми

і відкидання класичних й колишніх літературних надбань, наприклад спадщини Шевченка, Олесья, Вороного, Філянського, Семенко мав чималий вплив на розвиток української модерної поезії 1920-их років.

Семенко був "фігурою доби". Він одним з найперших розпочав згуртовувати літературні сили; його аскетичні функціональні вірші - це гостроагітаційна, практично лозунгова поезія, що реалізувала теорію "соцзамовлення", побудована за згубним для поетів-ліриків принципом раціоналізму. Семенко не одноразово "проговорювався", висловлюючи невимовний сум й затаєний біль від того, що "творчість сковано жорсткою й жорсткою": "Писать про активність я мушу забуваючи людську душу".

Переконання Михайля Семенка: українська версифікація потребувала реформістських змін на котрі "хатяни" й молодомузівці із їх половинчастою "модерністю" не пристали би.

Відколи Семенко став футуристом, він всяким чином намагався форсувати ствердження у українській поезії образної стихії міста, - це було його програмним моментом. Михайль Семенко-імпресіоніст зображує звук й колір, динаміку міста, зображає його у різноманітні пори року.

Поезія Михайля Семенка довго, набагато довше, аніж російських футуристів, "не приймала" революційної тематики. Почасти це дивувало, адже Семенко ще в Владивостоці вступив до лав РСДРП(б), працював в більшовицькому підпіллі, а у своїй творчості попервах відтворив тільки психологічну реакцію на негативні підсумки революції.

Михайло Семенко видав більше 20 збірок різної мистецької вартості: «П'єро задається», «П'єро кохає», «П'єро мертвопетлює», «Кобзар», «Проміння погроз», «Зібрання творів».

Поет екзальтовано захопився революцією і вітав її як руйнацію традиційних устоїв життя. Звідси надмірне уживання революційної риторики, публіцистичність в багатьох творах. Семенко вибудував у українській поезії культ урбанізму. Він запов'язався зруйнувати селянську основу поезії. Замість споконвічної мрійливості і лагідності Семенко «малює» динамічний урбаністичний пейзаж. Він величає автомобілі, локомотиви, задимлені міста.

Культ урбанізму створив особливий стиль поета: «телеграфний стиль», синтаксичний максималізм, введення розмовно-побутової й науково-термінологічної лексики. Або не головна мета Семенка – футуриста – експериментувати із формою. Найпопулярніший його здобуток – віртуозний звукопис, вибудований за динамічним, музичним принципом.

Авангардські твори митця написані верлібром. В «Поемі повстань» він закликав поетів: «Поети, зривайте метр! Ляжте під колеса революції». Слово й фрази поет розташував в графічні конструкції, вдався до акростихів, різноманітних комбінацій слів, бажаючи усім цим викликати певні суб'єктивні почуття.

4. Хронологічна таблиця.

Михайль Семенко хронологічна таблиця 1892, 31 грудня – народився Михайло Васильович Семенко в невеликому селі Кибинці, Полтавська область в родині волосного писаря

1911 – вступив до Петербурзького психоневрологічного університету
1913 – вийшла перша збірка «Prelude»
1914 – переїздить до міста Київ та з початком Першої світової війни його мобілізують до царської армії. Встигає видати збірки «Дерзання» та «Кверо-футуризм»
1915 – написав цикл «Крапки і плями»
1916-1917 – служить у Владивостоці телеграфістом. Там же Михайль Семенко вступив до угруповання РСДРП(б)
1917 – повертається до Києва та починає активно писати. Очолив рух за відродження і розвиток національної літератури
1918 – написав три збірки «П'єро здається», «"П'єро кохає», та «Дев'ять поем»
1919 – написав збірку «Дві поезофільми»
1920 – разом з М. Любченком та О. Слісаренком видав «Альманах трьох»
1921 – організував дві групи футуристичного спрямування – «Ударна група поетів-футуристів» та «Асоціація панфутуристів»
1922 – проголосив панфутуристичну теорію, згідно якої класичне мистецтво перебуваючи на піку свого розвитку раптом починає впадати в агонію. Михайль Семенко наголошував на тому щоб створити над мистецтво
1924 – світ побачила збірка «Кобзар»
1927 – написав книги «Степ» та «Маруся Богуславка»
1931 – видав збірку «Сучасні вірші»
1932 – видав дві збірки «З радянського щоденника» та «Китай в огні»
1933 – видав збірку «Міжнародні діла»
1936 – розлучився зі своєю другою дружиною, українською актрисою Наталією Ужвій з якою у них був спільний син Михайло
1937, 23 квітня – відбувся творчий вечір імені Семенка. А вже через три дні його арештовують, звинувативши у контрреволюційній діяльності
1937, 23 жовтня – Семенка розстріляли

Інструкція

до практичного заняття

Тема ЛІТЕРАТУРНИЙ *АВАНГАРД* (оглядово). Авангардні тенденції в українській літературі 1920-х років. Поет-футурист М. Семенко – сміливий експериментатор. Урбаністичні мотиви його лірики, їхня змістова новизна, ламання класичної форми («Бажання», «Місто», «Запрошення»).

ТЛ: авангард, футуризм, урбанізм.

Хід роботи

I. Підготовча частина.

1. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

II. Основна частина.

2.1. Вступне слово викладача.

2.2. Словникова робота: авангард, футуризм, урбанізм (записати в зошит).

Авангард – один серед етапів розвитку модернізму – мистецтво протесту і руйнування.

Футуризм - формалістичний напрям, особливими ознаками котрого є заперечення реалізму, відкидання класичної спадщини, руйнування традицій й прийомів старого мистецтва створенням нового стилю.

Верлібр – форма вірша, котра не має наскрізної симетричної будови. Відсутній поділ на строфи, структурно наближений до пози. Рядки різної довжини. Притаманний фольклору.

Урбанізм – (від лат. – міський) – культ дуже великого промислового міста, його атмосфери, штибу життя.

Епатаж – скандальна витівка; поведінка, що порушує загальноприйняті норми й правила.

2.3. За поданим матеріалом написати конспект.

2.4. Аналіз поезії «Місто» (виразне читання вірша).

1) Бесіда за твором. (**письмові відповіді**)

1. визначіть головний мотив твору;
2. поясніть особливість побудови вірша; відсутність строф, рядки - слова, рядки-склади, відсутність розділових знаків;
3. назвіть авторські неологізми;
4. назвіть образи твору .
5. поясніть, яку роль відіграє нагнітання приголосних звуків у поезії, які приголосні повторюються, як називається це явище?
6. Чи є цей вірш верлібром?
7. Наведіть приклади дисонансу

2.5. Виразне читання поезії М. Семенка «Бажання». Обмін враженнями щодо прочитаного, виконання завдань. (**письмові відповіді**)

— Що вам здалося несподіваним, свіжим, оригінальним у цій поезії?

— Схарактеризуйте ліричного героя твору.

2.6. Виразне читання вірша М. Семенка «Запрошення». Обмін враженнями щодо прочитаного. Робота над характеристикою ліричного героя твору. **(письмові відповіді)**

- Уявіть, якими репліками могли б ви обмінятися з ліричним героєм поезії під час «подорожі в п'ятьму»?
- Висловіть свої погляди на життя та його вибір.

III. Підсумком заняття.

3.1. Індивідуальна робота.

Скласти кросворд на тему: М. Семенко («Бажання», «Місто», «Запрошення»).